**CZU: 659.3:172.4**

# CONCEPTUL JURNALISMULUI DE PACE (*PEACE JOURNALISM*) ELABORAT DE SOCIOLOGUL NORVEGIAN JOHAN GALTUNG

## THE CONCEPT OF PEACE JOURNALISM ELABORATED BY THE NORWEGIAN SOCIOLOGIST JOHAN GALTUNG

**Boris PARFENTIEV,**
*doctor în istorie, conferențiar universitar*
*Universitatea de Stat din Moldova*
ORCID: 0000-0003-3531-9102
bparfentiev@gmail.com

### *Despre autorul conceptului jurnalismului de pace și unul dintre clasicii moderni ai teoriei conflictului Johan Galtung*

Fondatorul jurnalismului de pace, profesorul Johan Galtung, a murit la 17 februarie 2024, la vârsta de 93 de ani. Matematician, sociolog și expert în mediere și rezolvare a conflictelor, a fost unul dintre cei mai importanți intelectuali ai timpului nostru, recunoscut drept fondatorul studiilor moderne de pace. În anii ”60, secolul trecut, el a creat conceptul de jurnalism de pace. Cu un doctorat în matematică și sociologie, a predat la unele dintre cele mai prestigioase universități ale lumii, de la Oslo, orașul său natal, până la Berlin și Paris în Europa; Santiago de Chile și Buenos Aires în America Latină; Princeton și Hawaii în SUA. El a combinat activitatea didactică intensivă cu activități de consultanță la diferite organisme ONU. Pacea a fost constant în centrul muncii sale intelectuale. Astfel, în 1959, la Oslo, a fondat Institutul Internațional de Cercetare a Păcii, în 1964 - Journal of Peace Research, iar în 1998 a creat Transcend, o rețea mondială pentru pace, dezvoltare, mediu și instruire pentru soluționarea nonviolentă a conflictelor. La aceste studii științifice intensive, adunate în 96 de cărți pe care le-a scris, a contribuit cu o amplă activitate de mediere în soluționarea conflictelor, atât internaționale, cât și sociale, participând ca mediator în peste 150 de situații. De asemenea, a fost membru al consiliului de administrație

pentru o serie de institute, organizații și asociații. I-au fost conferite 10 doctorate onorifice și 4 titluri de profesor onorific, împreună cu o serie de alte premii și distincții pentru contribuția sa la pace. A publicat o serie de articole și a scris o serie de cărți pe teme legate de jurnalismul pentru pace și a fost, de asemenea, în comitetul editorial al mai multor reviste și publicații.

## *Despre teoria jurnalismului de pace*

Ascendența jurnalismului de pace se regăsește acum două secole (la începutul sec. XIX), în activitățile societăților creștine pentru pace. De pe atunci se puneau începuturile mișcărilor pentru pace, se editau publicații periodice dedicate luptei pentru pace. Erau acțiuni ce demonstrau atașamentul creștinilor pentru pace. Organizații creștine, cum ar fi Consiliul Mondial al Bisericilor (World Council of Churches) și Asociația Mondială pentru Părtășia Creștină (The World Association for Cristian Communication), practică și până în prezent jurnalismul de pace [1].

Jurnalismul de pace nu este doar un element al mișcării pacifiste și al mass-mediei diferitelor mișcări sociale, ci și un set de practici jurnalistice apărute în anii "60, secolul trecut. Johan Galtung a propus conceptual ideea jurnalismului de pace pentru a arăta cum se poate evita prejudecata valorică, atitudinea preconceptă, părtinitoare în procesul de oglindire a conflictelor și războaielor [2, p. 311].

Astăzi, de facto, toată lumea e în criză. În criza conflictelor etnice, politice, sociale, economice etc. Situația în lume și în regiunea noastră este în continuă schimbare, jurnalismul și comunitatea media sunt acum sub presiunea războaielor hibride. De aici și oportunitatea cunoașterii mai temeinice a jurnalismului de pace. Dar, pentru început, să percepem sensul conceptului de pace. În mod tradițional, pacea era definită prin astfel de definiții ca „o societate fără conflicte", „o societate fără violență". Johan Galtung a abordat noțiunea de pace în modul următor:

- ca o stare ce se caracterizează prin absența războiului („pace negativă");
- ca interacțiune constructivă, activă între părți, în scopul creării bazei pentru prevenirea pe termen lung a cauzelor războiului („pace pozitivă") [3].

Jurnalismul de pace se bazează pe cel de al doilea concept, care preconizează o lume în care au loc schimbări structurale și care încurajează dezvoltarea pozitivă. Mass-media într-o astfel de lume atrage atenția asupra inițiativelor și oamenilor care luptă pentru condiții armonioase în societate. Mass-media oferă o platformă pentru desfășurarea unui dialog public constructiv pe probleme legate de dreptate, egalitate și construcție pașnică.

Jurnalismul de război caută vinovații, răspunde la întrebarea „cine a început conflictul" și prezintă rezultatele acțiunilor militare. Jurnalismul de pace este transparent și creează un spațiu deschis pentru dialog. Nu vorbim despre dezvăluirea secretelor de stat și militare. Transparența se referă la *cauzele* și structura conflictului" [4].

Jurnalismul de pace propune ca atenția publicului să nu fie concentrată pe subiecte de confruntare și intrigi, care creează o imagine negativă a inamicului, forțează ura și modelele de comportament conflictual, ci pe oportunități de soluționare a conflictului prin schimbarea percepțiilor publice a confruntărilor.

Există o serie de ***principii ale jurnalismului de pace*** care urmăresc asigurarea obiectivității producției media, în contrapunere cu subiectivitatea și polarizarea intereselor și percepțiilor părților implicate în conflict. Iată unele dintre aceste principii:

- A nu reduce reflectarea conflictului la interesele politice și militare ale celor două părți implicate în conflict. Conform jurnalismului de pace, în primul rând este necesar de a reflecta soarta oamenilor nevinovați, care au devenit victime ale intereselor politice ale autorităților părților conflictuale.

- A sesiza că fiecare parte a conflictului își are propriul său adevăr, de aceea o reflectare unilaterală a situației, fixarea subiectului pe poziția unei singure părți creează o percepție incompletă a situației reflectate, formează în ochii publicului o imagine care nu corespunde realității. Nu se pot trage concluzii doar din același tip de surse de informații, mai ales dacă ele sunt controlate de puterile politice, administrative.

- Sursele de informare să fie tratate cu un anumit scepticism. Având în vedere că orice sursă nu poate fi absolut completă și atotcuprinzătoare, dar și faptul că este imposibil să se realizeze obiectivitatea absolută în materialele jurnalistice, este necesar să se minimizeze ponderea subiectivității printr-o abordare critică a informației.

- Necesitatea de a reflecta opiniile victimelor conflictului, precum și a celor care încearcă să apropie pozițiile părților conflictuale. A încerca de a găsi soluții pentru situația problematică.

- Orice reportaj despre un conflict armat poate deveni parte a conflictului, mai ales dacă conține standarde duble și elemente de ură contra unei părți. Și dimpotrivă – produsul media poate contribui la soluționarea litigiului, cu condiția căutării unor abordări, opțiuni de interacțiune nonviolentă între părțile oponente.

- A căuta modalități de depășire a prejudecăților etnice, naționale sau ideologice pentru a reflecta la fel de cinstit și corect, cu onestitate și acuratețe poziția tuturor părților implicate în conflict, aderând la principiile de respectare a drepturilor omului și a demnității. Pentru un jurnalist toți sunt egali [5].

- În loc de concentrare pe evenimente de ostilități, pe detalii despre operațiunile militare, pe opțiuni care sugerează soluționarea conflictului ca victorie a unei părți și înfrângere a celeilalte, se propune de a vorbi despre *cauzele* conflictului, de a căuta soluții benefice de interacțiune, care ar duce la o conviețuire a părților beligerante.

- A nu pune accentul pe evenimentele senzaționale din urma acțiunilor violente și savurare a lor, ci de a se plasa pe o poziție proactivă (a fi proactiv înseamnă a-ți asuma responsabilitatea pentru propriile acțiuni și decizii, pentru lucrurile care ți se întâmplă și a înceta să dai vina pe alții de ceea ce se produce în jurul tău), care în cazul jurnalismului de pace, presupune o prevenire a opiniei publice asupra posibilelor violențe și a urmărilor acestora, a riscurilor și consecințelor escaladării conflictului și nevoia de a le evita.

- Jurnalismul de pace activează proactiv, studiind *cauzele* conflictului; caută modalități de a stimula dialogul până la izbucnirea violenței și explorează posibile soluții; este un jurnalism echilibrat: povestește despre probleme și suferință, precum și despre propunerile de pace ale tuturor părților implicate în conflict.

- Jurnalismul de pace scoate în evidență problemele pe marginea cărora disputanții sunt de acord cu unele soluții de conciliere și respinge oglindirea problemei de pe poziții opuse – „noi versus ei”. Reporterii care aderă la principiile jurnalismului de pace resping declarațiile de propagandă, indiferent de sursa de proveniență. În schimb, ei caută fapte de conciliere în informațiile care provin din toate sursele.

Pe lângă principiile expuse mai sus, cercetătorii în domeniu sugerează ca mass-media să concentreze atenția audienței nu numai, și chiar nu atât de mult, asupra efectelor evidente ale violenței (numărul celor uciși și răniți, amploarea infrastructurii distruse), ci și asupra consecințelor invizibile - de termen lung: traume psihologice, eradicarea valorilor culturale și încălcarea integrității și identității naționale a statelor implicate în conflict. Mai mult, implicit se crede că, pentru a realiza pe deplin inițiativele jurnalismului de pace, mass-media trebuie să lupte împotriva neadevărului la toate nivelurile de manifestare a acestuia – nu numai în produsul media al părții opuse, ci și în propriile activități de informare, ceea ce, desigur, poate îmbunătăți calitatea conținutului mediatic pe care îl produc [6].

Johan Galtung, care, reiterăm, a pus baza jurnalismului de pace, insista că „jurnalistul ar trebui să se concentreze pe *cauzele* fundamentale ale conflictului, cum ar fi sărăcia sau violența anterioară și nu pe evenimentele asociate cu ciocniri politice violente" [7]. Printr-o astfel de abordare, jurnalismul de pace ar putea „separa" pozițiile oficiale, aparent neschimbate de contextul mai larg al conflictului, explorând preistoria conflictului, contestând propaganda și făcând vizibile inițiativele oficiale și locale de rezolvare pașnică a controverselor.

Deci, „jurnalismul de pace" este o încercare de a transforma tradiționalul discurs conflictual întâlnit în mass-media. Se propune ca în locul glorificării unei părți a conflictului, care, de regulă, este în detrimentul părții opuse și a oglindirii pozițiilor părților conflictuale – de a se concentra pe reflectarea obiectivă a *cauzelor* conflictului și pe căutarea soluțiilor, ne sugerează Johan Galtung. El cheamă să schimbăm mediaframingul/încadrarea. Efectul Framing, termen utilizat în teoria comunicării, în sociologie și alte discipline, se referă la construirea și prezentarea unui fapt sau probleme „încadrată" dintr-o anumită perspectivă. În esență, teoria sau efectul încadrării (framing) sugerează că modul în care informația este procesată și prezentată publicului, influențează alegerile pe care le fac oamenii. Un exemplu de framing – „Partidul „X" în scrutinul electoral a obținut mai multe voturi decât la alegerile precedente – are 7 locuri în Parlament", și – „Partidul „X" în scrutinul electoral a luat doar 7 locuri din cele 101 din Parlament". Deși ambele sloganuri au același sens, poartă același conținut, însă conotația lor este diferită. Datorită efectului framing, în prima formulă se conține

un aspect pozitiv al știrii, iar în a doua – unul negativ. Astfel, jurnalismul de pace este propus ca model de încadrare/de framing a produsului media despre conflictul armat, contrar tradiționalelor abordări a jurnalismului de război.

Jurnalismul de război prezintă conflictul ca platformă pe care două grupări sunt pe poziții absolut opuse, după principiul „ei" și „noi", adică ei împotriva noastră. În plus, se pune accentul pe efecte vizuale fixe ale războiului (pe numărul de victime, pe daunele materiale). „Jurnalismul de pace oglindește conflictul prin exprimarea inițiativelor de pace, atenuarea diferențelor etnice și religioase, concentrarea atenției asupra structurii conflictului și soluționării acestuia, exprimă poziția tuturor părților, punând accentul pe înțelegere și empatie" [8].

În același timp, concentrându-se pe posibilitățile de pace, ca opțiune de comunicare media despre conflictul armat, asta nu semnifică neapărat doar o evaluare pozitivă a ceea ce se întâmplă în realitate. Jurnalismul de pace, ca și concept, nu se bazează pe principiul de „a închide ochii" la adevărul amar al conflictului și la consecințele acestuia. Însă, în loc de acuzații reciproce și încercări de a câștiga cu orice preț în conflict, se propune căutarea în comun a soluțiilor de ieșire din litigiu. După cum scrie D. Shinar, „jurnalismul de pace este o încercare de a extinde nivelul eticii profesionale și responsabilității jurnaliștilor pentru consecințele muncii lor, de a spori ponderea analizei profesionale în reflectarea evenimentelor conflictuale, ceea ce și constituie principiile de baza pentru jurnalismul independent în general" [9].

Jurnalismul de pace urmează regula de bază în reflectarea evenimentelor sensibile din conflict, regulă ce sună în felul următor: a exclude integral discursul instigator la ură în reflectarea pozițiilor oricărei dintre părți, a evita utilizarea imprecisă a cuvintelor emoționale pentru a descrie ceea ce s-a întâmplat cu oamenii. Jurnaliştii trebuie să fie atenţi la alegerea vocabulelor, sintagmelor pe care le folosesc în mesajele lor şi să perceapă că munca lor poate contribui la prevenirea, limitarea şi detensionarea conflictelor. Este necesar de a utiliza cuvintele potrivite și de a evita limbajul manipulator și subiectiv. „Genocidul" semnifică exterminarea unui întreg popor. „Tragedia" este o formă de dramă în care greșeala sau slăbiciunea cuiva duce la moarte. „Masacrul" este uciderea deliberată a unor oameni neînarmați și fără apărare. „Vicios", „crud", „brutal", „barbar", „terorist", „fanatic", „extremist", „fundamentalist"...

trebuie utilizate cu atenție. Acest vocabular al urii este utilizat atunci când sunt reflectate acțiunile părții opuse. Și pentru un jurnalist care folosește un astfel de limbaj, rezultă că ia poziția uneia dintre părți, ceea ce duce la pierderea obiectivității și imparțialității [10].

Rigorile jurnalismului de pace, de facto, sunt identice cu valorile de bază ale jurnalismului de calitate, bazate pe obiectivitate, exactitate, veridicitate, onestitate, echidistanță. Este important ca *punctele de vedere alternative* să-și găsească locul în materialele publicate, ca toate faptele expuse să fie strict verificate, jurnaliștii să rămână imparțiali. A evita prejudecățile, a nu lăsa ca interesele anumitor grupuri să le influențeze munca și în primul rând, să se îngrijoreze de bunăstarea oamenilor. Jurnaliștii ar trebui să evite folosirea blasfemiei, discursurilor instigatoare la ură, dezinformarea și, de asemenea, să trateze sursele de informare și eroii materialelor sale cu respect.

*Independența editorială* este cel mai important factor în jurnalismul de pace. Se cere de a acționa independent, de a evita influența nejustificată din partea politicienilor, sponsorilor, agenților de publicitate, precum și legăturile cu autoritățile care ar putea compromite independența editorială. De asemenea, este esențial ca jurnaliștii să înțeleagă că jurnalismul de pace este important nu numai în timpul conflictelor, ci și în munca de zi cu zi. „În timp ce lucrează la orice poveste, editorii și reporterii care urmează principiile jurnalismului de pace aleg modalități de a raporta evenimente care îmbunătățesc perspectivele de conviețuire pașnică, precum și pentru a sprijini inițiativele de pace și activitățile forțelor de menținere a păcii, asigurându-ne totodată că o astfel de activitate nu contravine principiilor de bază ale unui jurnalism bun/de calitate", a declarat profesorul Stephen Youngblood, fondatorul Center for Global Peace Journalism, Park University (Centrul de jurnalism pentru pacea globală) [11].

Jurnalismul de pace și dezvoltare se regăsește atunci, când editorii, reporterii, activiștii pe internet și profesioniștii din media fac alegeri cu privire la ce și cum să comunice publicului la o anumită etapă a evenimentului, care sunt valorile măsurilor luate pentru rezolvarea conflictelor. Jurnalismul de pace arată fundalul și contextele conflictelor; ascultă și aude toate părțile; explorează capcanele; evidențiază idei și inițiative pașnice de oriunde în lume. Utilizarea unor astfel de abordări creează oportunități de dezvoltare pentru societate.

Modelul jurnalismului de pace și dezvoltare este o sursă de opțiuni practice pentru reporteri, instituie tehnica de monitorizare a media pentru activiștii de pace și oferă o bază solidă pentru analiză cercetătorilor sectorului academic.

În încheiere, patru apeluri ale jurnalismului de pace:

1. Creați o platformă pentru dialog. Dezvoltați obiceiul de a cerceta, a discuta și a crea un dialog pentru a prezenta diferite perspective asupra conflictului, în timp ce modelați opinia publică pentru a crea inițiative de pace. Explorați cauzele conflictului: cine sunt părțile principale, care sunt scopurile conflictului, ce probleme au părțile care ar putea duce la conflict. Întrebați cum îi afectează conflictul pe oameni în viața de zi cu zi? Ce fel de schimbare vor și dacă poziția declarată de liderii lor asupra conflictului este cea mai rezonabilă?

2. Concentrați-vă pe fapte. Ce contingent de oameni sunt interesați de conflict? Ce lecții pot învăța oamenii din evenimentele care se desfășoară? Explicați care au fost cauzele conflictului.

3. Părerea oamenilor de rând este foarte importantă. Concentrați-vă nu numai pe părerile liderilor de opinie, ci și pe judecățile oamenilor din mediu - femei, bătrâni, copii. Dați voce grupurilor de persoane marginalizate, vulnerabile din punct de vedere social. Urmăriți-le poveștile.

4. Căutați soluția problemei, nu vinovații. De exemplu, dacă o revoltă este cauzată de lipsa de apă sau de probleme cu terenurile agricole, jurnalismul de pace explorează soluții la problemă în loc să caute vinovații și să prezinte violență în reportaje [7].

***Referințe bibliografice:***


1. Робертс, Н. Л. *Американские писатели, редакторы и периодические издания о мире: Словарь,* Вестпорт, Коннектикут: Greenwood Press, 1991
2. *Seow Ting* Ли, *Krispin* С. *Maslog. Война* или *мир журналистики азиатских газет. Освещение конфликтов*, *Журнал связи 55* (*июнь 2005). стр. 311*.
3. Galtung, J. *Violence, peace and peace research*. Disponibil: https://journals. sagepub.com/doi/10.1177/002234336900600301 (accesat: 14.10.2024)

4. *Инга Сикорская: миротворческая журналистика при освещении конфликтов*. Disponibil: https://school.cabar.asia/ru/video/inga-sikorskaja-mirotvorcheskaja-zhurnalistika -pri-osveshhenii-konfliktov/ (accesat: 10.10.2024)
5. McGoldrick, A. & Lynch. J. *Peace journalism. What is it? How to do it?* Disponibil : https://www.transcend.org/tri/downloads/McGoldrick_Lynch_Peace-Journalism.pdf (accesat: 15.10.2024)
6. McGoldrick, A. & Lynch. J. *Audience Responses to Peace Journalism*. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/273599741 (accesat: 15.10.2024)
7. Nastiucova, O. *Инструменты журналистики мира при освещении конфликтов*. Disponibil: https://newreporter.org/2022/04/11/instrumenty-zhurnalistiki-mira-pri-osveshhenii-konfliktov/ (accesat: 15.10.2024)
8. Atanesyan, A. *Peace Journalism as an Approach to Cover Armed Conflicts in Mass Media: Problems of the Theory and Practice*. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/338782487_Peace_Journalism_as_an_Approach_to_Cover_Armed_Conflicts_in_Mass_Media_Problems_of_the_Theory_and_Practice (accesat: 15.10.2024)
9. Shinar, D. (2007). Independent Media and Peace Journalism. In S. Celenk (Ed.) *Another Communication is Possible*. İstanbul: IPS Foundation. pp. 179–185.
10. Lynch, J. *Peace journalism: Theoretical and methodological developments*. Disponibil: https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/blogs.gwu.edu/dist/8/846/files/2017/10/Peace-Journalism-Lynch-1-miuxyh.pdf (accesat: 15.10.2024)
11. Matos, C. Peace journalism. Disponibil: https://www.academia.edu/2765635/Peace_Journalism (accesat: 15.10.2024)